

FUT Przemysław Zelent
Eko-Różanka sp. z o.o.

After-LIFE conservation plan

PROJEKT

*„Zarządzanie siedliskiem wodniczki (*Acrocephalus paludicola*) poprzez wdrożenie zrównoważonych systemów zagospodarowania biomasy”*

LIFE09 NAT/PL/000260

Dariusz Gatkowski
Marki, 30 marca 2015
(aktualizacja 10 lipca 2015)

Otop, ul. Odrowąża 24, 05-270 Marki

Tel. 022 761 82 05, fax 022 761 90 51, biuro@otop.org.pl

Sponsorzy projektu:

Spis treści

1. Historia wdrażania projektu, rezultaty i obecna sytuacja	1
A. Historia wdrażania projektu i rezultaty	1
B. Cele projektu „Wodniczka i biomasa”	2
C. Obecna sytuacja.....	4
2. Potrzeba działań utrzymujących rezultaty projektu po jego zakończeniu	10
a. Lista działań projektu i informacja o ich kontynuacji.....	10
b. Dolina Biebrzy	14
c. Obszar priorytetowy w Narwiańskim Parku Narodowym	16
d. Obszar priorytetowy Bagno Bubnów	17
e. Obszar priorytetowy Polesie – torfowisko Ciesacin	19
f. Chełmskie Torfowiska Węglanowe	20
g. Obszar priorytetowy Dolina Środkowego Bugu	22
3. Podsumowanie	23

1. Historia wdrażania projektu, rezultaty i obecna sytuacja

A. Historia wdrażania projektu i rezultaty

Praca i doświadczenia w działaniach ochrony wodniczki, nabyte przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP) i jego partnerów w czasie realizacji projektu „Ochrona wodniczki w Polsce i w Niemczech” (LIFE05 NAT/PL/000101), który rozpoczął się w 2005 roku i zakończył w 2012, pokazywały że jest ciągle dużo do zrobienia i kolejne działania dążące do zachowania gatunku są niezbędne. Konieczność kontynuacji działań związanych z ochroną gatunku parasolowego jakim jest wodniczka, a więc tak naprawdę ochroną ekosystemów torfowisk niskich i innych łąk bagiennych, była dla OTOP oczywista.

Jednym z największych problemów wynikłych w czasie realizacji projektu „Ochrona wodniczki w Polsce i w Niemczech” było znalezienie sposobu na wykorzystanie biomasy powstałej w czasie koszenia. Z tego powodu kolejny projekt, trwający od 2010 do 2015 roku, koncentruje się zarówno na działaniach zmierzających do odtworzenia i polepszenia jakości siedlisk wodniczki, jak i na problemie zagospodarowania powstałej w ramach regularnego koszenia biomasy. Stąd też nazwa przedsięwzięcia „Zarządzanie siedliskiem wodniczki

(Acrocephalus paludicola) poprzez wdrożenie zrównoważonych systemów zagospodarowania biomasy” (LIFE09 NAT/PL/000260), w skrócie „Wodniczka i biomasa”. Finansowanie projektu zapewnia program Komisji Europejskiej „LIFE”, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Cemex oraz środki własne OTOP i partnerów (FUT Zelent, Eko-Różanka i RSPB).

Projekt „Wodniczka i biomasa” obejmował działania ochrony czynnej, związane z zwiększaniem i/lub poprawianiem jakości siedlisk, przetwarzaniem biomasy, jak i prace mające na celu zapewnienie odpowiedniego użytkowania torfowisk niskich i innych łąk bagiennych w przyszłości, a więc przygotowanie rekomendacji do dokumentów planistycznych (plany zadań ochronnych, plany ochrony), rzecznictwo dla programu rolno-środowiskowego uwzględniającego płatności za użytkowanie siedlisk zgodnie z wymaganiami gatunku i inne zadania zmierzające do zapewnienia odpowiedniej ochrony gatunku.

Projekt realizowany jest w sześciu lokalizacjach:

- Dolina Biebrzy (obszar Natura 2000 Ostoja Biebrzańska),
- Dolina Narwi (obszar Natura 2000 „Bagienna Dolina Narwi”, w dolnym fragmencie rzeki, w północnej części Narwiańskiego Parku Narodowego)
- Bagno Bubnów i Staw (obszar Natura 2000 we wschodniej części Poleskiego Parku Narodowego)
- Torfowisko Ciesacin (niewielki fragment w południowej części obszaru Natura 2000 „Polesie”)
- Chełmskie Torfowiska Węglanowe (obszar Natura 2000)
- Dolina Środkowego Bugu (niewielki fragment obszaru 2000 w okolicach miejscowości Husynne)

B. Cele projektu „Wodniczka i biomasa”

- a. Zwiększenie i poprawienie jakości siedlisk odpowiednich dla wodniczki.

Działania ochrony czynnej koncentrowały się w Dolinie Biebrzy, Chełmskich Torfowiskach Węglanowych i torfowisku Ciesacin, nawiązywały do wcześniejszych prac nad ochroną gatunku i je uzupełniały. W ramach działań ochrony czynnej wykonywane było odtwarzanie siedlisk poprzez usuwanie zakrzaczeń oraz pierwszy pokos. W sumie zaplanowano i wykonano odtwarzanie siedlisk otwartych torfowisk niskich i innych łąk bagiennych na obszarze około 1000 ha. Dodatkowo, przygotowana została infrastruktura ułatwiająca wjazdy na miejsca koszenia.

Tabela 1: odtwarzanie siedlisk wodniczki w projekcie „Wodniczka i biomasa”

Obszar projektu	priorytetowy	Odkrzaczanie [ha]	Pierwsze koszenie [ha]
Dolina Biebrzy		226,13	188,84
Polesie (torfowisko Ciesacin)		47,68	0,00
Torfowiska Chełmskie		8,57	523,61
SUMA:		282,38	712,45

b. Stworzenie i przetestowanie innowacyjnych systemów wykorzystywania biomasy.

W wyniku późnego koszenia powstaje biomasa o niskiej dla rolnictwa jakości. W ramach projektu LIFE+ „Wodniczka i biomasa” OTOP wybudował instalację do produkcji pelletu (zwanego OTOPelletem). Uruchomiona w lutym 2013 roku linia produkcyjna w Trzciannem (woj. podlaskie) umożliwia wykorzystanie całej biomasy pochodzącej z koszenia torfowisk w dolinie.

Inne podejście do wykorzystania biomasy zastosowaliśmy na Lubelszczyźnie. W niewielkiej odległości od Chełma znajdują się trzy zakłady wykorzystujące biomasę – dwie fabryki pelletu oraz cementownia firmy Cemex, w której surowiec z torfowisk może być stosowany jako alternatywne paliwo w piecach cementowych. Nie było potrzeby budowania tutaj nowej instalacji, przetestowane zostały istniejące rozwiązania. Testy wypadły pomyślnie, biomasa może być wykorzystana we wszystkich tych miejscach.

Wykorzystanie biomasy nie jest już problemem na obszarach priorytetowych projektu.

c. Zapewnienie ciągłości regularnego użytkowania na siedliskach wodniczki.

Tutaj dochodzimy do kolejnego problemu ochrony wodniczki: regularnego koszenia siedlisk gatunku. Na takich podmokłych i grząskich obszarach tradycyjnie koszone ręcznie, obecnie wykoszenie w ten sposób kilku tysięcy hektarów nie jest możliwe. Czym to robić? Skąd wziąć środki na takie zabiegi? Brak odpowiedniego sprzętu do koszenia był dużym problemem ochrony torfowisk i innych łąk bagiennych. Próbowano wielu rozwiązań. Dzięki realizacji projektu „Ochrona wodniczki w Polsce i w Niemczech”, w pierwszej dekadzie XXI wieku, przygotowana została prototypowa maszyna do koszenia, zbudowana na bazie ratraka. Ma ona tę zaletę, że porusza się na szerokich, rozkładających ciężar gąsienicach, dzięki czemu doskonale radzi sobie w trudnym, grząskim terenie. Jeśli więc nie można skosić łąki traktorem, pozostaje kosić ręcznie lub właśnie ratrakiem. Dzięki obecnemu projektowi, udało się przenieść doświadczenia z użytkowania nowego typu sprzętu na nowe lokalizacje, na teren Lubelszczyzny.

Rozwiązania techniczne istnieją, należy je tylko odpowiednio zastosować. Rodzi się pytanie, skąd wziąć pieniądze na koszenia obszarów podmokłych? Najlepszą okazją do zagwarantowania trwałego finansowania siedlisk ptaków związanych z terenami podmokłymi i wilgotnymi były i są środki z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Elementem PROW jest program rolnośrodowiskowy (PRŚ, obecnie program rolnośrodowiskowo-klimatyczny, PRŚK), w ramach którego finansowane są działania mające na celu ochronę siedlisk i gatunków ptaków. OTOP bardzo aktywnie zabiegał o to, aby w ramach PRŚ finansowane były działania czynnej ochrony siedlisk wodniczki, co zakończone zostało sukcesem. PRŚ jest najważniejszym źródłem finansowania działań ochrony czynnej na łąkach i pastwiskach, w tym ochrony siedlisk wodniczki, dla której istnieje specjalna płatność.

Pytanie tylko – jak często kosić? OTOP zrealizował badania produktywności wodniczki w dolinie Biebrzy, na Bagnie Ławki oraz na Chełmskich Torfowiskach Węglanowych, które pozwoliły znaleźć odpowiedź na pytanie o częstość koszenia, jak również odpowiedzi na inne ważne pytania dotyczące ekologii wodniczki. Dowiedzieliśmy się, że siedlisko jest najlepsze dla wodniczki (najwyższe zagęszczenie i produktywność ptaków) po dwóch latach od koszenia. Następnie, wraz z upływem czasu od momentu koszenia, warunki stopniowo się pogarszają. Najlepsze dla lęgów wodniczek jest koszenie nie częściej niż raz na trzy do pięciu lat (w zależności od siedliska). Znajac wyniki badań, OTOP zaproponował w PRŚ 2014–2020 uelastycznienie wymogu częstotliwości koszenia (w zależności od siedliska pokos pomiędzy 15 a do 85 proc. działki), tak aby dostosować je do wymagań danego siedliska, co zostało przyjęte.

- d. Przyjęcie planów (planów zadań ochronnych / planów ochrony) ukierunkowanych na ochronę gatunku.

W ramach wdrażanych projektów rozwiązywane były problemy doraźne, ale myśleliśmy też o tym, jak zapewnić ochronę siedlisk wodniczki w przyszłości. Częścią tych działań było wspomniane rzecznictwo dla stworzenia odpowiednich płatności rolno-środowiskowych. Zapewnienie ochrony siedlisk wodniczki w przyszłości można również poprzez wpisanie wymogów dotyczących odpowiedniego użytkowania siedlisk wodniczki do planów zarządzania (planów ochrony / planów zadań ochronnych) dla obszarów Natura 2000 lub parków narodowych.

W projekcie „Wodniczka i biomasa” przygotowaliśmy rekomendacje dla ochrony wodniczki dla 4 stref znajdujących się na obszarach Natura 2000; dla dwóch z nich (Bagienna Dolina Narwi i Bagno Bubnów) rekomendacje już zostały wykorzystane przy tworzeniu planów ochrony dla Narwiańskiego i Poleskiego PN. Dzięki temu na tych terenach zaplanowane zostały działania, które muszą uwzględniać wymagania gatunku. Finansowanie ich w dużej mierze będzie możliwe dzięki płatnością rolno-środowiskowym.

- e. Podniesienie świadomości co do celów i potrzeb ochrony siedlisk wodniczki.

W ramach projektu prowadzone były działania edukacyjne skierowane dla ogółu społeczności, jak i do specjalistów w tym zarządzających terenami gdzie są siedliska wodniczki. W rezultacie, udało się podnieść świadomość co do celów i potrzeb ochrony siedlisk wodniczki oraz rozpowszechnić wiedzę i doświadczenie zdobyte w ramach poprzednich przedsięwzięć, co zaowocowało kopiowaniem dobrych wzorców z Podlasia na obszary priorytetowe projektu na Lubelszczyźnie, i vice versa.

C. Obecna sytuacja

Na terenie Polski istnieją 3 główne populacje wodniczki: podlaska, lubelska oraz zachodniopomorska. Rdzeniem największej populacji podlaskiej jest Dolina Biebrzy, niewielkie populacje występują również w Dolinie Narwi. Populacja lubelska jest druga co do wielkości, wodniczki występują na obszarze Chełmskich Torfowisk Węglanowych oraz na Bagnie Bubnów i Bagnie Staw w Poleskim Parku Narodowym, wracają także na uprzednio opuszczone lokalizacje (np. Torfowisko Ciesacin). Najmniejsza i najbardziej zagrożona jest populacja pomorska, obejmująca ptaki zasiedlające Bagna Rozwarowskie oraz nieliczne osobniki w delcie Świny. Ponadto we wschodniej Polsce występują także niewielkie, często efemeryczne stanowiska gatunku, np. dolina Tyśmienicy, zbiornik Żelizna, Dolina Środkowego Bugu k. Husynnego.

Liczebność wodniczki w jej największych ostojach na Lubelszczyźnie i Bagnach Biebrzańskich jest stabilna, w dużej mierze dzięki projektowi. Występują co prawda niewielkie coroczne fluktuacje liczebności, są one jednak zjawiskiem naturalnym w przypadku wodniczki. Ustabilizowanie liczebności populacji na wysokim poziomie jest bardzo istotne dla przetrwania gatunku, i to nie tylko w Polsce, biorąc pod uwagę niekorzystne zmiany jakim podlegają populacje za wschodnią granicą kraju. Wyniki monitoringu pokazują zahamowanie spadku liczebności polskiej populacji wodniczki. Efekt ten udało się osiągnąć w dużej mierze dzięki działaniom ochrony czynnej przeprowadzanym przez OTOP na obszarach objętych projektem LIFE+. Populacja pomorska nie jest niestety w tak dobrym stanie jak te we wschodniej Polsce, zmniejsza się jej liczebność i zajmowany areał.

W ramach działania projektu prowadzony był monitoring liczebności wodniczki, w którym liczone śpiewające samce na każdym z obszarów priorytetowych. Dane prezentowane w tabelach, dotyczące liczebności gatunku, za lata 2011-2014 pochodzą z liczeń wykonywanych w ramach projektu „Wodniczka i biomasa”, wcześniejsze dane pochodzą z monitoringu wodniczki wykonywanego w ramach projektu „Ochrona wodniczki w Polsce i w Niemczech”. Z zebranych danych wiemy, że na obszarach priorytetowych projektu „Wodniczka i biomasa” w ostatnim roku monitoringu było aż o 596 śpiewających samców wodniczek więcej (to jest ok. 17 proc. populacji UE w 2014 r.!) w stosunku do roku sprzed rozpoczęcia działań (lata 2009–2014). Wzrost populacji na obszarach projektu wynosił ok. 28 proc.! Jest to jasny sygnał, że działania ochrony czynnej się powiodły i możemy mówić o tym, że wymieranie wodniczki zostało zatrzymane. Co więcej, między innymi dzięki projektom OTOP zapewnione jest odpowiednie użytkowanie siedlisk wodniczki na ok. 6000 ha gruntów we wschodniej Polsce. W porównaniu z 2009 rokiem, kiedy było to około 1500 ha, przyrost jest 4-krotny!

Tabela 2: Liczebność śpiewających samców wodniczki na obszarach projektu LIFE+ Wodniczka i Biomasa

Lokalizacja/Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bagno Ławki	1602	2141	1498	1966	2058	2037
Mścichy	76	54	126	64	14	61
Laskowiec-Zajki	5	2	4	3	13	4
Ławki-Szorce	12	17	21	12	13	16
Narwiański Park Narodowy, obszar priorytetowy	2	0	0	0	0	0
Chełmskie Torfowiska Węglanowe	238	b.d.	96	195	172	252
Bagno Bubnów	131	b.d.	212	254	307	355
Bagno Staw	41	b.d.	19	43	44	26
Torfowisko Ciesacin	1	b.d.	0	2	3	7
Dolina Środkowego Bugu k. Husynnego	54	b.d.	0	0	0	0
SUMA:	2162	nd	1976	2539	2624	2758

Wzrost liczebności populacji na obszarach projektowych nastąpił na skutek dwóch podstawowych czynników:

- zwiększenie obszaru dostępnego siedliska
- zwiększenie produktywności łągów w obrębie siedlisk

Powyższy efekt jest wynikiem realizacji zadań ochronnych w postaci odsłonięcia otwartych terenów torfowiskowych poprzez usunięcie zarośli a następnie poprawę jakości siedliska poprzez odpowiednie koszenie.

Jak wspomniano w opisie wdrażania projektu i rezultatów, siedliska i potencjalne siedliska wodniczki zostały poddane zabiegom ochronnym (odkrzacanie, pierwsze koszenie), problem biomasy w lokalizacjach projektu został rozwiązany, dlatego możemy stwierdzić, że obecnie nie ma potrzeby intensywnych i wielkoskalowych działań odtwarzających siedliska wodniczki na obszarach priorytetowych projektu. W tych lokalizacjach ważne jest utrzymanie otwartych siedlisk i zapobieganie sukcesji. Tak więc konieczne jest odpowiednie (częstotliwość) koszenie w przyszłych latach, co jest już zapewnione, jako że:

- wiemy z jaką częstotliwością kosić i kiedy (wyniki z badania produktywności wodniczki),
- dostępny jest sprzęt radzący sobie w trudnym terenie (ratraki i maszyny na gąsienicach),
- zapewnione jest finansowanie koszenia siedlisk w ramach programu rolnośrodowiskowego
- zapewnione jest użytkowanie biomasy oraz
- tereny skarbu państwa, zarządzane przez instytucje zarządzające obszarami Natura 2000 na obszarach priorytetowych, są dzierżawione na cele ochrony przyrody.

Dodatkowo, Plany Ochrony/Plany Zadań Ochronnych obligują zarządzających obszarami Natura 2000 do zapewnienia odpowiedniego użytkowania siedlisk wodniczki. Co więcej, w przyszłości powinien być prowadzony monitoring stanu populacji gatunku. Dzięki staraniom OTOP w 2012 roku monitoring wodniczki został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOS). Dzięki temu zapewnione jest stabilne finansowanie monitoringu gatunku po zakończeniu projektu. Liczenia wodniczki będą się odbywały corocznie, w 2015 roku ogłoszony będzie przetarg na wykonanie monitoringu ptaków, w którym zostanie ogłoszony wykonawca. Dodatkowo, metodyka monitoringu, oparta na wieloletnich doświadczeniach OTOP, pozwala na liczenia

Zagrożeniem dla siedlisk wodniczki jest ich degradacja spowodowana przez melioracje odwadniające, co miało miejsce także w czasie trwania projektu (w latach 2011 i 2012) na obszarze priorytetowym projektu Laskowiec-Zajki w dolinie Biebrzy. Tutaj należy odnotować postęp i redukcję prawdopodobieństwa wystąpienia w przyszłości takiego zdarzenia. Po pierwsze, w nowym programie rolnośrodowiskowym w pakietach ptasich, w tym dla wodniczki, wyraźnie zakazane jest wykonywanie melioracji odwodnieniowych. W załączniku nr 2 („Wymogi dla poszczególnych pakietów”) do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, w punkcie IV. Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 i Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000 zapisane jest:

1. Wymogi dla wszystkich wariantów Pakietu 4. i Pakietu 5.:

4) zakaz tworzenia nowych, rozbudowy i odtwarzania istniejących systemów melioracyjnych, z wyjątkiem konstrukcji urządzeń mających na celu dostosowanie poziomu wód, wykorzystując istniejące systemy melioracyjne do wymogów siedliskowych gatunków lub siedlisk będących przedmiotem ochrony w danym pakiecie, jeżeli takie działania zostaną szczegółowo określone przez eksperta przyrodniczego, [...];

Jest to bardzo ważne z tego względu, że rolnicy będące w poprzednim PRŚ, w celu umożliwienia obligatoryjnego koszenia, mogli osuszać teren. Teraz tego nie będą mogli zrobić, o ile chcą otrzymywać dopłaty.

Dodatkowo, instytucje, które powinny zajmować się spawami niszczenia siedlisk przyrodniczych poprzez odwodnienia, zaczęły postrzegać, że problem jest istotny należy z takimi działaniami walczyć. W dniu 26 czerwca 2015 r., RDOŚ Białystok, w piśmie WPN.512.9.2015.JŁ, postanowił wszcząć postępowanie administracyjne w sprawie wydania decyzji nakładającej obowiązek przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub naprawczych w sprawie pogłębienia rowów w obszarze priorytetowym projektu Laskowiec-Zajki, które miały miejsce w 2011 r. To sygnał, że coś się zmienia.

Utrzymanie lub poprawa warunków hydrologicznych nie było przedmiotem działań projektu, jednak jest to jedno z najważniejszych zagadnień dotyczących ochrony wodniczki, dlatego należy o tym choć wspomnieć. Najważniejsze jest zapobieganie działaniom prowadzącym do odwadniania siedlisk wodniczki. Zadanie to jest w gestii zarządców obszarów Natura 2000 i właścicieli gruntów, dla obszarów priorytetowych będą to między innymi OTOP (Dolina Biebrzy, otulina BPN), Biebrzański PN, Narwiański PN, Poleski PN, LTO (Polesie – torfowisko Ciesacin), Eko-Różanka (Polesie – torfowisko Ciesacin) oraz RDOŚ Lublin (Polesie – torfowisko Ciesacin, Chełmskie Torfowiska Węglanowe oraz Dolina Środkowego Bugu).

Problem nieuprzątnięcia skoszonej na siedliskach wodniczki biomasy jest mniejszy niż wcześniej, nie tylko dzięki umożliwieniu wykorzystania biomasy dzięki działaniom projektu, ale również ze względu na zapisy w PRŚ. W załączniku nr 2 („Wymogi dla poszczególnych pakietów”) do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, w punkcie IV. Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 i Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000 zapisane jest:

1. Wymogi dla wszystkich wariantów Pakietu 4. i Pakietu 5.:

5) zakaz składowania biomasy wśród kęp drzew i zarośli, w rowach, jarach i innych obniżeniach terenu (położonych na działkach zadeklarowanych we wniosku o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej).

10. Wymogi dla Wariantu 4.9. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: wodniczki (użytkowanie kośne albo kośno-pastwiskowe):

8) zebranie i usunięcie skoszonej biomasy (w tym zakaz pozostawiania rozdrobnionej biomasy); w terminie do 2 tygodni po pokosie biomasa powinna zostać usunięta z działki rolnej lub ułożona w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi; w przypadku ułożenia biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi powinna ona zostać usunięta z działki rolnej nie później niż do dnia 1 marca kolejnego roku;

Dodatkowo, zapisy te zostały wzmocnione dzięki załącznikowi nr 8 do rozporządzenia 18 marca 2015 r. który określa „wysokość współczynników dotkliwości uchybienia oraz współczynników trwałości uchybienia stosowanych do dokonywania zmniejszeń płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych.” W załączniku tym zapisane jest, że dla pakietu 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 i pakietu 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000 za uchybienie: składowanie biomasy wśród kęp drzew i zarośli, w rowach, jarach i innych obniżeniach terenu (położonych na działkach zadeklarowanych we wniosku o przyznanie płatności rolno-środowiskowo-klimatycznej) stosuje się obniżenie płatności o 13%. Dla wariantu 4.9. Ochrona siedlisk lęgowych ptaków: wodniczki, przewidziano następujące kary:

- Niezłożenie ściętej biomasy w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi lub jej nieusunięcie w odpowiednim terminie lub pozostawienie na działce rozdrobnionej biomasy – obniżenie płatności o 50%.
- Nieusunięcie z działki do dnia 1 marca kolejnego roku biomasy ułożonej w przyzmy, w tym przyzmy balotowe, stogi lub brogi – obniżenie płatności o 31%.

Taki kształt PRŚ jest bardzo korzystny dla ochrony wodniczki na najbliższe lata.

Ważnym elementem dla ochrony wodniczki jest kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego. Do takiego nadzoru zobowiązana jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która jest agencją pośredniczącą w przyznawaniu płatności. Dodatkowo kontrolę na terenach Natura 2000 sprawują instytucje zarządzające tym terenami (parki narodowe i RDOŚ), w miarę możliwości, na przykład w czasie wykonywania monitoringu wodniczki, stan siedlisk i ich użytkowanie będzie kontrolował OTOP.

Te wszystkie elementy zapewniają odpowiednią ochronę wodniczki na obszarach priorytetowych wodniczki i należy się spodziewać, że w przyszłości stabilizacja populacji, a nawet jej wzrost, będzie się utrzymywać.

Analiza SWOT prezentowana poniżej w skrócie obrazuje ocenę obecnej sytuacji ochrony wodniczki na obszarach priorytetowych projektu i porządkuje informacje z opisu powyżej.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Dostępna szczegółowa wiedza na temat wymagań ochrony wodniczki, w tym częstotliwości i terminu koszenia. • Działania czynnej ochrony przynoszą zamierzony efekt, co widać po danych z monitoringu wodniczki. • Odpowiedni sprzęt pozwalający na wielkoskalowe koszenia jest dostępny we wszystkich siedliskach wodniczki na obszarach priorytetowych projektu. • Grunty należące do skarbu państwa i będące w zarządzie instytucji zarządzających obszarami Natura 2000 są dostępne dla działań ochrony czynnej (dzierżawy), parki narodowe prowadzą ciągle wykupy gruntów. Siedliska wodniczki są również własnością organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną przyrody (OTOP, LTO). • Istnieje odpowiednio skonstruowany program rolno-środowiskowy, zapewniający finansowanie odpowiedniego użytkowania siedlisk. • Wykorzystanie biomasy zapewnione poprzez zakłady wybudowane w ramach projektu, jak i wcześniej istniejące. • Duża i dobrze skomunikowana i zorganizowana grupa ekspertów zajmująca się ochroną wodniczki prężnie działa w ramach Aquatic Warbler Conservation Team jak i poza nim. • Instytucje zajmujące się zarządzaniem terenami na których występuje wodniczka są w pełni świadome istotności ochrony	• Plany zarządzania dla obszarów Natura 2000 jeszcze nie zostały zatwierdzone, choć są przygotowane dla Biebrzańskiego, Narwiańskiego i Poleskiego PN oraz Chełmskich Torfowisk Węglanowych. • Ściganie i karanie sprawców nielegalnych odwodnień właściwie nie funkcjonuje.

gatunku i zatrudniające osoby z odpowiednią wiedzą i doświadczeniem (obserwacje OTOP). • Monitoring wodniczki został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Dzięki temu zapewnione jest stabilne finansowanie monitoringu gatunku. • Legislacja Unii Europejskiej powstrzymuje niekorzystne zmiany w środowisku, dzięki dyrektywom ptasiej i siedliskowej możliwe jest zapobieżenie części działań mogących mieć negatywny wpływ na siedliska wodniczki.	
SZANSE • Rosnące zapotrzebowanie na czyste paliwo jakim jest pellet może zwiększyć sprzedaż produktu na rynku detalicznym, na którym ceny są wyższe w porównaniu do hurtu. • Przechodzenie na energetykę opartą na biomase może zwiększyć popytu na pellet produkowany z biomasy pochodzącej z siedlisk wodniczki. • Działania projektu są kopiowane w innych krajach (Litwa, Białoruś), w których występuje wodniczka, co będzie wzmacniać jej populację.	ZAGROŻENIA • Wsparcie finansowe programu rolnośrodowiskowego może się zakończyć z kolejnym okresem programowania UE. • Ceny pelletu mogą być niskie na tyle, że nie będzie opłacalna produkcja • Możliwe (nielegalne) wykonywanie działań zmierzających do zwiększenia odpływu wody z siedlisk wodniczki, takich jak czyszczenie czy odtwarzanie rowów. • Brak skutecznych i szybko działających schematów zapobieżenia odwodnieniom siedlisk wodniczki. Sprawy mają miejsce po wykonaniu szkody i ciągną się latami. • Zmiany polityczne w Polsce, w tym rządów, mogą mieć wpływ na nastawienie rządzących do problemu ochrony przyrody. • Komisja Europejska ogłosiła konsultacje (FitnessCheck) w ramach których chce sprawdzić skuteczność prawa ochrony przyrody – dyrektywa ptasia i siedliskowa. Otwarcie detektyw i ich zmiany może powodować pogorszenie jakości ochrony przyrody oraz jej finansowania, w tym siedlisk podmokłych, w Polsce.

2. Potrzeba działań utrzymujących rezultaty projektu po jego zakończeniu

W niniejszym rozdziale przeanalizowana została potrzeba działań po zakończeniu projektu, niezbędna do utrzymania jego rezultatów, wraz z określeniem instytucji/organizacji odpowiedzialnych za ich realizację oraz dostępne źródła finansowania. Na początku określone są działania projektu wraz z informacją o tym kto będzie je kontynuował, a w kolejnych punktach przedstawione są obszary projektu wraz z informacją o pogrzebie działań ochronnych i sposobie ich zapewnienia. Potrzeby ochrony siedlisk wodniczki na lokalizacjach projektu, rozwiązania oraz sposoby finansowania są podobne, mimo to każdy z obszarów projektu został omówiony osobno ze względu na swoją specyfikę, różniącą mniej lub więcej dany obszar od innych.

a. Lista działań projektu i informacja o ich kontynuacji

Działania projektu wraz z informacją o tym kto będzie je kontynuował przedstawione są w jednym miejscu w tabeli 3.

Tabela 3. Działania projektu i ich kontynuacja

Działanie	Potrzeba kontynuacji	Organizacja/e odpowiedzialna/e	Źródło finansowania
Działanie A1: Przygotowanie rekomendacji do planów zarządzania siedliskiem wodniczki.	Zalecenia z rekomendacji włączone w przyszłości (jak plany będą powstawać) do planów ochrony/zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 Polesie i Dolina Środkowego Bugu.	OTOP	Środki z BirdLife/CMS International Aquatic Warbler Conservation Officer (pracownik OTOP)
Działanie A2: Umożliwienie wykorzystania programów rolno-środowiskowych w istniejących i odtworzonych siedliskach wodniczki	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie A3: Rzecznictwo na rzecz wprowadzenia odpowiednich płatności Natura 2000	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie A4: Przygotowanie studium możliwości wykorzystania małoskalowych kotłów na biomasę	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie A5: Przygotowanie studium możliwości wykorzystania elektrowni zasilanych biomasą	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie B1: Zakup i dzierżawa ziemi	Wszystkie grunty użytkowane dla ochrony przyrody, siedliska wodniczki koszone	OTOP	Program rolno-środowiskowy (PRŚ)
Działanie C1: odtworzenie siedlisk poprzez usuwanie drzew i zakrzaczeń.	Użytkowane zgodnie z wymaganiami siedliskowymi wodniczki (koszenie)	OTOP – grunty OTOP, Biebrzański PN – grunty w zarządzie BPN, RDOŚ Lublin – grunty w zarządzie RDOŚ Lublin, Właściciele prywatni – grunty prywatne. Dzierżawcy gruntów, w tym FUT Zelent i Eko-Różanka – wyzdierżawione grunty w BPN i	Program rolno-środowiskowy, ewentualnie dla instytucji zarządzających obszarami Natura 2000 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

		Poleskim PN, Chełmskich Torfowiskach Węglanowych	
Działanie C2: Odtwarzanie siedlisk poprzez pierwsze koszenie	Użytkowane zgodnie z wymaganiami siedliskowymi wodniczki (koszenie)	OTOP – grunty OTOP, Biebrzański – grunty w zarządzie BPN, RDOŚ Lublin – grunty w zarządzie RDOŚ Lublin, Właściciele prywatni – grunty prywatne. Dzierżawcy gruntów, w tym FUT Zelent i Eko-Różanka – wdzierżawione grunty w BPN, Poleskim PN, Chełmskich Torfowiskach Węglanowych	Program rolno-środowiskowy, ewentualnie dla instytucji zarządzających obszarami Natura 2000 Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)
Działanie C3: Przygotowanie infrastruktury umożliwiającej zbiór biomasy	Utrzymanie infrastruktury w odpowiednim stanie	OTOP	Program rolno-środowiskowy
Działanie C4:	Działanie anulowane	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie C5:	Działanie anulowane	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie C6: uruchomienie i prowadzenie brykieciarni nad Biebrzą	Zapewnienie zagospodarowania biomasy w dolinie Biebrzy, przetwarzanie biomasy na pellet	OTOP	Środki ze sprzedaży pelletu
Działanie D1: Zainstalowanie tablic informacyjnych	Utrzymanie tablic w odpowiednim stanie	OTOP	Środki OTOP pochodzące z działań organizacji (w tym PRŚ)
Działanie D2: Uruchomienie i prowadzenie strony internetowej projektu	Utrzymanie strony wodniczka.pl	OTOP	Środki OTOP pochodzące z działań organizacji (w tym PRŚ)
Działanie D3: Ogólna promocja projektu i zwiększenie świadomości społecznej	Prowadzenie promocji rezultatów projektu przy okazji różnych wydarzeń jak konferencje, warsztaty czy inne spotkania w których biorą udział pracownicy OTOP	OTOP	Środki OTOP pochodzące z działań organizacji, w tym z BirdLife/CMS International Aquatic Warbler Conservation Officer (pracownik OTOP)
Działanie D4: utrzymywanie obecności projektu w mediach	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie D5: Warsztaty połówkowe	Działanie zakończone, brak	Nie dotyczy	Nie dotyczy

i konferencja końcowa	kontynuacji		
Działanie D6: Wymiana doświadczeń z podobnymi inicjatywami	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie D7: Promocja produktów wyprodukowanych z biomasy	Promocja pelletu, w tym utrzymanie tablic informacyjnych/banera, dystrybucja ulotek itp.	OTOP	Środki ze sprzedaży pelletu
Działanie E1: stworzenie i wdrożenie zasad zarządzania projektem	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie E2: organizacja regularnych spotkań komitetu sterującego projektem	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie E3: Stworzenie Grupy Doradców Naukowych i zaangażowanie jej w projekt	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie E4: przygotowanie raportów technicznych oraz raportu Laika i After-LIFE management plan	Nadzór nad wdrażaniem After-LIFE management plan	OTOP	Środki z BirdLife/CMS International Aquatic Warbler Conservation Officer (pracownik OTOP)
Działanie E5: zarządzanie finansami i przygotowanie raportów finansowych	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie E6: Monitorowanie stanu populacji wodniczki	Prowadzeni monitoringu wodniczki	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	Środki GIOŚ z Państwowego Monitoringu Środowiska
Działanie E7: Monitorowanie wykorzystania gruntów i technik koszenia.	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Działanie E8: Monitorowanie ilości i jakości biomasy	Monitorowanie użytkowania biomasy	OTOP	Środki z BirdLife/CMS International Aquatic Warbler Conservation Officer (pracownik OTOP)
Działanie E9: Monitorowanie ekonomiki systemów wykorzystania biomasy.	Monitorowanie efektywności ekonomicznej produkcji pelletu w dolinie Biebrzy	OTOP	Środki ze sprzedaży pelletu
Działanie E10: Roczny i końcowy raporty z monitoringu wraz z analizą	Działanie zakończone, brak kontynuacji	Nie dotyczy	Nie dotyczy

b. Dolina Biebrzy

W dolinie Biebrzy, największym w Polsce i Unii Europejskiej obszarze wodniczkowym, drugim na świecie, działania w ramach projektu były prowadzone na czterech obszarach priorytetowych, jednym w Biebrzańskim Parku Narodowym („Bagno Ławki”) i trzech w otulinie Parku („Mścichy”, „Ławki-Szorze” i „Laskowiec-Zajki”). Zgodnie z informacją z tabeli 1, w dolinie Biebrzy, projekcie „Wodniczka i biomasa” wykonane było odkraczanie na powierzchni 226,13 ha oraz pierwszy pokos na 188,84 ha. Jako że cele i problemy utrzymania siedlisk wodniczki na tym terenie są podobne, omówione zostaną w jednym rozdziale dotyczącym doliny Biebrzy.

Obecny stan populacji i użytkowania siedlisk odzwierciedlają dane z monitoringu projektu dot. liczebności śpiewających samców i użytkowania gruntów. W 2014 roku, w ramach monitoringu użytkowania gruntów, oszacowano że w dolinie Biebrzy użytkowano zgodnie z wymaganiami gatunku około 4710 ha. Stan liczebny populacji pokazany jest w tabeli poniżej.

Tabela 4: Liczebność śpiewających samców wodniczki w obszarach priorytetowych projektu w dolinie Biebrzy wykonana w ramach projektu?jakiego? (źródło cytatu...)

Lokalizacja/Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bagno ławki	1602	2141	1498	1966	2058	2037
Mścichy	76	54	126	64	14	61
Laskowiec-Zajki	5	2	4	3	13	4
ławki-Szorze	12	17	21	12	13	16
SUMA:	1695	2214	1649	2045	2098	2118

Obecna sytuacja wodniczki i jej siedlisk w dolinie Biebrzy wygląda dobrze jeśli patrzeć na powyższe wyniki. Populacja wzrosła od 2009 roku i ustabilizowała się na wysokim poziomie, obszar użytkowania gruntów zgodnie z wymaganiami gatunku od dziesiątek lat nie był tak duży. Celem na kolejne lata jest utrzymanie użytkowania siedlisk zgodnie z wymaganiami gatunku, i innych gatunków występujących wraz z wodniczką (mechowiska, storczyki, motyle i inne), a więc w głównej mierze powstrzymanie sukcesji, oraz przeciwdziałanie degradacji siedlisk, głównie niedopuszczanie do melioracji odwadniających.

Na dzień dzisiejszy w ramach projektu POIS.05.03.00-00-186/09 „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 na obszarze Polski”, zostały przygotowane Plany Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000 SOO „Dolina Biebrzy” i OSO „Ostoja Biebrzańska”, obejmujące obszary priorytetowe projektu. Aktualnie (lipiec 2015) trwa procedura ich oceny przez RDOŚ Białystok, po której zostaną przekazane do Ministerstwa Środowiska.

Potrzeba działań After-LIFE w dolinie Biebrzy

- Utrzymanie użytkowania siedlisk wodniczki zgodnego z wymaganiami gatunku

Biebrzański Park Narodowy:

Odpowiedzialny: Biebrzański Park Narodowy, dzierżawcy gruntów skarbu państwa.

Park jest odpowiedzialny za utrzymanie i zarządzanie terenami będącymi własnością skarbu państwa zgodnie z wytycznymi zapianymi w Projekcie Planu Zadań Ochronnych dla obszarów Natura 2000 SOO „Dolina Biebrzy” i OSO „Ostoja Biebrzańska”. Zadanie to wykonuje w głównej mierze poprzez wydzierżawienie gruntów na cele związane z ochroną przyrody. Według danych Parku, zgodnie z pismem BPN nr PM-700-14-5247/2015 z dnia 2 lipca 2015 r., na obszarze priorytetowym projektu Bagno Ławki, Biebrzański PN posiada w

swoim zarządzie ok. 4900 ha gruntów, z których 3655 ha jest wdzierżawionych na cele ochrony przyrody.

Obszary objęte zabiegami ochrony czynnej na terenie Parku obecnie są użytkowane zgodnie z wymaganiami gatunku. Zgodnie z pismem BPN nr OM-503-1-2015/14 z 10 stycznia 2014 r.: „[...] tereny odkrzaczone w ramach projektu OTOP są regularnie koszone od 2011-12. Biebrzański Park Narodowy wdzierżawił te grunty w celu prowadzenia zabiegów ochrony czynnej siedlisk otwartych torfowisk niskich. Umowy dzierżawy przewidują kontynuację zabiegów do 2017-18.”

Biebrzański PN jest bardzo dobrym przykładem na zapewnienie odpowiednich działań dla ochrony gatunku i jego siedlisk. Podejście dyrekcji Parku do ochrony wodniczki można zobrazować cytatem z pisma BPN nr PM-700-14-5247/2015 z dnia 2 lipca 2015 r.: „W Biebrzańskim Parku Narodowym gnieździ się znacząca część populacji światowej wodniczki, co sprawia, że jesteśmy szczególnie odpowiedzialni za istnienie tego gatunku w przyszłości. Dodatkowo obowiązek jej ochrony nałożony jest przez takie akty prawne jak unijna Dyrektywa Ptasia i podpisane przez polski rząd Porozumienie w Sprawie Ochrony Wodniczki (Memorandum of Understanding CMS). Dlatego ochrona wodniczki jest jednym z najważniejszych priorytetów w naszym Parku.”

Koszenie siedlisk wodniczki na terenie Parku finansowane jest w głównej mierze uzyskiwane przez dzierżawców gruntów skarbu państwa z programu rolnośrodowiskowego, dodatkowo istnieje rezerwowa opcja, w której parki narodowe mogą być również finansowane z funduszy krajowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) w ramach programu priorytetowego "Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej Część 1) Ochrona obszarów i gatunków cennych przyrodniczo." Kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego jest wykonywana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Biebrzański PN.

Otulina Parku:

Odpowiedzialny: OTOP

OTOP jest odpowiedzialny za utrzymanie i zarządzanie terenami będącymi własnością organizacji (zakupy gruntów w ramach tego projektu i projektu LIFE „Ochrona wodniczki w Polsce i w Niemczech”). Usuwanie zakrzaczeń odbyło się w ramach obu projektów LIFE, obecnie potrzebne jest utrzymanie siedlisk i potencjalnych siedlisk wodniczki w dobrym stanie poprzez koszenie. OTOP dysponuje odpowiednim sprzętem, zakupionym w ramach projektów LIFE, oraz korzysta z finansów programu rolnośrodowiskowego oraz płatności bezpośrednich na cele działań ochrony przyrody. Wszystkie działki zakupione w ramach obecnego projektu będą koszone w przyszłych latach, z wyjątkiem części działek 7 i 8 na obszarze Mścichy (w sumie 1,4818 ha), która jest pokryta lasem i nie ma przyrodniczego uzasadnienia wykonywania tam zabiegów ochrony czynnej. W sumie w otulinie Biebrzańskiego PN, OTOP zarządza 276,28 ha siedlisk i potencjalnych siedlisk wodniczki, które w kolejnych latach będą koszone w celach ochrony przyrody. Dodatkowo, w razie potrzeby OTOP wykonuje usługę koszenia dla rolników będących właścicielami działek położonych w obszarze priorytetowym projektu. Rolnicy mający zobowiązanie rolnośrodowiskowe wynajmują OTOP (koszenie ratrakami) w mokrych latach, w których nie mogą wjechać traktorem na swoje działki aby je kosić.

Kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego jest wykonywana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz OTOP.

- Utrzymanie systemu użytkowania biomasy pochodzącej z koszeń dla ochrony przyrody

W dolinie Biebrzy, w Trzciannem, pracuje zakład przetwarzający biomasę na ekologiczne paliwo – pellet. Zakład jest własnością OTOP i prze tę organizację nadzorowany. Docelowo pelletecznia może przetworzyć całą biomasę pochodzącą z koszenia 4500 ha siedlisk otwartych w dolinie Biebrzy. Działanie pelleteczni utrzymywane będzie dopóki będzie dostępna nieodpłatnie biomasa pochodząca z koszeń w dolinie Biebrzy. Jako że Park planuje udostępniać swoje tereny dzierżawcom korzystającym z dopłat rolnośrodowiskowych, z dostępem do tej biomasy nie powinno być problemu.

- Kontynuacja monitoringu wodniczki

Monitoring wodniczki nie jest już uzależniony od finansowania z projektów, gdyż został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Dzięki temu dostępne są środki na wykonanie corocznych liczeń wodniczki w kolejnych latach, zgodnie z metodyką pozwalającą na porównanie wyników GIOŚ z wynikami z projektu.

c. Obszar priorytetowy w Narwiańskim Parku Narodowym

W dolinie Narwi obszar priorytetowy projektu obejmuje niewielką część terenu parku narodowego, około 376 ha w okolicy wsi Pańki, na którym znajduje się suboptymalne siedlisko wodniczki, zajmowane przez gatunek sporadycznie. W głównej mierze znajdują się na tym obszarze siedliska pokryte trzciną, które wymagają regularnego koszenia przeredzającego trzciny.

W całym Narwiańskim Parku Narodowym stwierdza się co roku około kilkanaście-dwadzieścia śpiewających samców. Obecny stan populacji i użytkowania siedlisk odzwierciedlają dane z monitoringu projektu dot. liczebności śpiewających samców i użytkowania gruntów. W 2014 roku, w ramach monitoringu użytkowania gruntów, oszacowano że w obszarze priorytetowym projektu w dolinie Narwi użytkowano zgodnie z wymaganiami gatunku około 180 ha. W czasie trwania projektu, na tym terenie nie zanotowano śpiewających samców wodniczki w żadnym roku. Stan liczebny populacji w całym Parku pokazany jest w tabeli poniżej.

Tabela 5: Liczebność śpiewających samców wodniczki w obszarach priorytetowych projektu w dolinie Narwi

Lokalizacja/Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Narwiański Park Narodowy, obszar priorytetowy	2	0	0	0	0	0

Obecna sytuacja wodniczki i jej siedlisk w dolinie Narwi nie wygląda dobrze jeśli patrzeć na powyższe wyniki. Populacja w całym Parku spadła od 2009 roku a w obszarze priorytetowym projektu w dolinie Narwi w czasie trwania projektu nie zanotowano obecności ani jednej wodniczki. Za to obszar użytkowania gruntów zgodnie z wymaganiami gatunku, na terenie priorytetowym projektu, wynosił około 180 ha, a więc był znacznie większy niż przed rozpoczęciem projektu (ok. 51 ha w 2009 r.). Brak wodniczki w obszarze priorytetowym projektu nie jest zaskoczeniem wiedząc, że gatunek ten zalatuje tam sporadycznie, jako że jest to siedlisko suboptymalne.

Celem na kolejne lata jest utrzymanie użytkowania siedlisk zgodnie z wymaganiami gatunku, i innych gatunków występujących wraz z wodniczką, a więc w głównej mierze powstrzymanie sukcesji i przeredzanie trzciny.

Na dzień dzisiejszy są przygotowane i znajdują się na etapie sprawdzania i uzgodnień w Ministerstwie Środowiska Plan Ochrony dla Narwiańskiego Parku Narodowego oraz PZO dla OSO "Bagienna Dolina Narwi" (PLB200001) obejmujące obszar priorytetowy projektu.

Potrzeba działań After-LIFE w obszarze priorytetowym w dolinie Narwi

- Utrzymanie użytkowania potencjalnych siedlisk wodniczki zgodnie z wymaganiami gatunku

Park jest odpowiedzialny za utrzymanie i zarządzanie terenami będącymi własnością skarbu państwa zgodnie z wytycznymi zapisanymi w Planie Ochrony dla Narwiańskiego Parku Narodowego i obszaru Natura 2000 Bagienna Dolina Narwi PLB20000 (przesłane do zatwierdzenia do Ministerstwa Środowiska). Zadanie to wykonuje w głównej mierze poprzez wydzierżawienie gruntów na cele związane z ochroną przyrody. Według danych Parku, na obszarze priorytetowym projektu, Narwiański PN posiada w swoim zarządzie ok. 100 ha gruntów, które wydzierżawione są na cele ochrony przyrody. Obszary objęte zabiegami ochrony czynnej na terenie Parku obecnie są koszone w celu zmniejszenia gęstości trzciny i zapobieżeniu sukcesji.

Koszenie siedlisk wodniczki na terenie Parku finansowane jest w głównej mierze uzyskiwane przez dzierżawców gruntów skarbu państwa z programu rolnośrodowiskowego, może być również finansowane z funduszy krajowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) w ramach programu priorytetowego "Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej Część 1) Ochrona obszarów i gatunków cennych przyrodniczo." Kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego jest wykonywana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Narwiański PN, w miarę możliwości, na przykład w czasie wykonywania monitoringu wodniczki, stan siedlisk i ich użytkowanie będzie kontrolował OTOP.

- Utrzymanie systemu użytkowania biomasy pochodzącej z koszeń dla ochrony przyrody

W pobliżu lokalizacji projektu działa brykociarnia w Zacherlanach, która może przetwarzać i przetwarza biomasę powstającą w Narwiańskim PN na ekologiczne paliwo – brykiet. Brykociarnia ta działa już wiele lat i biomasa z koszeń zawsze była wykorzystana. Z tego powodu wykorzystanie biomasy na tej lokalizacji nie jest problemem.

- Kontynuacja monitoringu wodniczki

Monitoring wodniczki nie jest już uzależniony od finansowania z projektów, gdyż został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Dzięki temu dostępne są środki na wykonanie corocznych liczeń wodniczki w kolejnych latach, zgodnie z metodyką pozwalającą na porównanie wyników GIOŚ z wynikami z projektu.

d. Obszar priorytetowy Bagno Bubnów

Na OSO Bagno Bubnów, obejmującym zarówno Bagno Bubnów i Bagno Staw, gnieździ się największa na Lubelszczyźnie i druga co do liczebności w Polsce populacja wodniczki. Obecny stan populacji i użytkowania siedlisk odzwierciedlają dane z monitoringu projektu dot. liczebności śpiewających samców i użytkowania gruntów. W 2014 roku, w ramach monitoringu użytkowania gruntów, oszacowano że na Bagnie Bubnów użytkowano zgodnie z wymaganiami gatunku około 611 ha. Stan liczebny populacji pokazany jest w tabeli poniżej.

Tabela 6: Liczebność śpiewających samców wodniczki w obszarach priorytetowych projektu OSO Bagno Bubnów

Lokalizacja/Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bagno Bubnów	172	0	231	297	351	381

Obecna sytuacja wodniczki i jej siedlisk na obszarze Bagna Bubnów wygląda dobrze jeśli patrzeć na powyższe wyniki. Populacja wzrosła od 2009 roku i ustabilizowała się na wysokim poziomie, obszar użytkowania gruntów zgodnie z wymaganiami gatunku od dziesiątek lat nie był tak duży. Celem na kolejne lata jest utrzymanie użytkowania siedlisk zgodnie z wymaganiami gatunku, i innych gatunków występujących wraz z wodniczką (kłociowiska, storczyki, motyle i inne), a więc w głównej mierze powstrzymanie sukcesji, oraz przeciwdziałanie degradacji siedlisk, głównie niedopuszczanie do melioracji odwadniających.

Na dzień dzisiejszy jest przygotowywany (obecnie w fazie konsultacji) Plan Ochrony dla Poleskiego Parku Narodowego, obejmujący obszar priorytetowy projektu.

Potrzeba działań After-LIFE na obszarze Bagno Bubnów

- Utrzymanie użytkowania siedlisk wodniczki zgodnego z wymaganiami gatunku

Odpowiedzialny: Poleski Park Narodowy, dzierżawcy gruntów skarbu państwa.

Park jest odpowiedzialny za utrzymanie i zarządzanie terenami będącymi własnością skarbu państwa zgodnie z wytycznymi zapianymi w Projekcie Planu Ochrony dla obszarów Natura 2000 OSO Bagno Bubnów. Zadanie to wykonuje w głównej mierze poprzez wydzierżawienie gruntów na cele związane z ochroną przyrody.

Według danych Parku, zgodnie z pismem PPN nr OPK-420-6/2015 z dnia 29 czerwca 2015 r., na obszarze priorytetowym projektu Bagno Bubnów, Poleski PN posiada w swoim zarządzie ok. 1130 ha gruntów, z których 471 ha jest wydzierżawionych na cele ochrony przyrody.

Poleski PN jest bardzo dobrym przykładem na zapewnienie odpowiednich działań dla ochrony gatunku i jego siedlisk. Podejście dyrekcji Parku do ochrony wodniczki można zobrazować cytatem z pisma PPN nr OPK-420-6/2015 z dnia 29 czerwca 2015 r.: „*Poleski Park Narodowy jest zobligowany do działań na rzecz ochrony wodniczki i jej siedlisk. Działania te wynikają m.in. z Projektu Planu Ochrony Poleskiego Parku Narodowego. Są to: utrzymanie trwałych użytków zielonych będących siedliskami wodniczki, w tym odkrzaczanie bądź koszenie łąk i torfowisk.*”

Koszenie siedlisk wodniczki na terenie Parku finansowane jest w głównej mierze uzyskiwane przez dzierżawców gruntów skarbu państwa z programu rolnośrodowiskowego, dodatkowo istnieje rezerwowa opcja, w której parki narodowe mogą być również finansowane z funduszy krajowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) w ramach programu priorytetowego "Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej Część 1) Ochrona obszarów i gatunków cennych przyrodniczo." Kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego jest wykonywana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Poleski PN, w miarę możliwości, na przykład w czasie wykonywania monitoringu wodniczki, stan siedlisk i ich użytkowanie będzie kontrolował OTOP.

- Utrzymanie systemu użytkowania biomasy pochodzącej z koszeń dla ochrony przyrody

Biomasa pochodząca z koszeń na Bagnie Bubnów jest wykorzystywana rolniczo chociażby jako podściółka, z tego powodu nie będzie problemów z jej wykorzystaniem.

- Kontynuacja monitoringu wodniczki

Monitoring wodniczki nie jest już uzależniony od finansowania z projektów, gdyż został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Dzięki temu dostępne są środki na wykonanie corocznych

liczeń wodniczki w kolejnych latach, zgodnie z metodyką pozwalająca na porównanie wyników GIOŚ z wynikami z projektu

e. Obszar priorytetowy Polesie – torfowisko Ciesacin

Torfowisko Ciesacin jest niewielkim fragmentem obszaru Natura 2000 OSO Polesie (PLB060019), obszar priorytetowy projektu ma 130 ha. Jest to użytek ekologiczny obejmującym torfowisko, charakteryzujące się dużym udziałem turzyc w zbiorowisku, w tym turzycy tęgiej. Zgodnie z informacją z tabeli 1, na torfowisku Ciesacin w projekcie „Wodniczka i biomasa” wykonane było odkrzaczenie na powierzchni 47,68 ha. Obecny stan populacji i użytkowania siedlisk odzwierciedlają dane z monitoringu projektu dot. liczebności śpiewających samców i użytkowania gruntów. W 2014 roku, w ramach monitoringu użytkowania gruntów, oszacowano że na torfowisku Ciesacin użytkowano zgodnie z wymaganiami gatunku około 119 ha. Stan liczebny populacji pokazany jest w tabeli poniżej.

Tabela 7: Liczebność śpiewających samców wodniczki w obszarach priorytetowych projektu na torfowisku Ciesacin (OSO Polesie)

Lokalizacja/Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Torfowisko Ciesacin	1	b.d.	0	2	3	7

Obecna sytuacja wodniczki i jej siedlisk torfowisku Ciesacin bardzo się poprawiła dzięki działaniom projektu i wygląda dobrze jeśli patrzeć na powyższe wyniki. Populacja wzrosła od 2009 roku do 2014 od 0 do 7 osobników, w 2015 roku w pierwszym liczeniu zanotowano 12 śpiewających samców. W latach 80 XX w. populacja osiągała liczebność 12-14 śpiewających samców, co należy uważać za docelową wielkość populacji. Tak więc patrząc na rok 2014 i 2015 można stwierdzić, że populacja gatunku na torfowisku Ciesacin się odrodziła. Co więcej, obszar użytkowania gruntów zgodnie z wymaganiami gatunku od dziesiątek lat nie był tak duży (50 ha w 2009 r., 119 ha w 2014 r.). Celem na kolejne lata jest utrzymanie użytkowania siedlisk zgodnie z wymaganiami gatunku, i innych gatunków występujących wraz z wodniczką (brzoza niska, storczyki, motyle i inne), a więc w głównej mierze powstrzymanie sukcesji, oraz przeciwdziałanie degradacji siedlisk, głównie niedopuszczanie do melioracji odwadniających.

W grudniu 2014 Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie rozpoczęła realizację projektu, którego celem jest m.in. przygotowanie PZO dla OSO „Polesie” PLB 060019. Projekt jest współfinansowany przez Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i jego zakończenie, w tym również przygotowanie PZO planowane jest na kwiecień 2016.

Potrzeba działań After-LIFE na torfowisku Ciesacin

- Utrzymanie użytkowania siedlisk wodniczki zgodnego z wymaganiami gatunku dz.nr

Odpowiedzialny: właściciele gruntów, w tym LTO; użytkownicy gruntów, w tym FUT Zelent

Całość torfowiska Ciesacin jest własnością prywatną (w tym jednej organizacji pozarządowej), sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 OSO Polesie (PLB060019) jest Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie oraz Poleski Park Narodowy. Za utrzymanie i zarządzanie terenami torfowiska Ciesacin odpowiedzialni są w głównej mierze właściciele gruntów, a więc osoby prywatne i jedna organizacja pozarządowa – Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne (LTO) będąca właścicielem około 30 ha torfowiska.

Torfowisko Ciesacin jest bardzo dobrym przykładem renaturyzacji torfowiska i powrotu wodniczki na odtworzone siedliska. Odkrzaczenia (ok. 50 ha, wykonane w ramach projektu) oraz regularne koszenia przywróciły populację wodniczki na tym terenie, a wszystko to

wykonane było w dużej mierze dzięki projektowi (odkarczania) i finansowaniu z programu rolno-środowiskowego. W kolejnych latach torfowisko będzie koszone zgodnie z wymaganiami siedliskowymi wodniczki w ramach PRŚ. Kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego jest wykonywana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Narwiański PN, w miarę możliwości, na przykład w czasie wykonywania monitoringu wodniczki, stan siedlisk i ich użytkowanie będzie kontrolował OTOP.

- Utrzymanie systemu użytkowania biomasy pochodzącej z koszeń dla ochrony przyrody

Biomasa pochodząca z koszeń na torfowisku Ciesacin w trakcie trwania projektu była wykorzystywana przez rolników (głównie jako podściółka), z tego powodu nie należy spodziewać się problemów z jej wykorzystaniem. Dodatkowo wymogi PRŚ, opisane we wcześniejszym rozdziale, w dużym stopniu wyeliminują pozostawiania biomasy na miejscu koszeń.

- Kontynuacja monitoringu wodniczki

Monitoring wodniczki nie jest już uzależniony od finansowania z projektów, gdyż został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Dzięki temu dostępne są środki na wykonanie corocznych liczeń wodniczki w kolejnych latach, zgodnie z metodyką pozwalającą na porównanie wyników GIOŚ z wynikami z projektu.

f. Chełmskie Torfowiska Węglanowe

OSO Chełmskie Torfowiska Węglanowe (PLB060002) to drugi obszar na Lubelszczyźnie a trzeci w Polsce, co do liczebności populacji wodniczki. Działania w ramach projektu były prowadzone na trzech torfowiskach torfowisk na podłożu węglanowym wchodzących w skład Torfowisk Chełmskich: Bagno Serebryskie, Błota Serebryskie i Roskosz. Charakterystyczną roślinnością, związaną z podłożem węglanowym, są łany kłoci wiechowatej. Zgodnie z informacją z tabeli 1, na Chełmskich Torfowiskach Węglanowych w projekcie „Wodniczka i biomasa” wykonane było odkarczanie na powierzchni 8,57 ha oraz pierwszy pokos na 523,61 ha.

Obecny stan populacji i użytkowania siedlisk odzwierciedlają dane z monitoringu projektu dot. liczebności śpiewających samców i użytkowania gruntów. W 2014 roku, w ramach monitoringu użytkowania gruntów, oszacowano że na Torfowiskach Chełmskich użytkowano zgodnie z wymaganiami gatunku około 583 ha. Stan liczebny populacji pokazany jest w tabeli poniżej.

Tabela 8: Liczebność śpiewających samców wodniczki w obszarach priorytetowych projektu na Chełmskich Torfowiskach Węglanowych

Lokalizacja/Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Chełmskie Torfowiska Węglanowe	238		96	195	172	252

Obecna sytuacja wodniczki i jej siedlisk na Torfowiskach Chełmskich wygląda dobrze jeśli patrzeć na powyższe wyniki. Populacja wzrosła od 2009 roku i ustabilizowała się na wysokim poziomie, obszar użytkowania gruntów zgodnie z wymaganiami gatunku od dziesiątek lat nie był tak duży (110 ha w 2009 r., 583 ha w 2014 r.). Celem na kolejne lata jest utrzymanie użytkowania siedlisk zgodnie z wymaganiami gatunku, i innych gatunków występujących wraz z wodniczką (kłoc wiechowata, torfowiska nakredowe *Cladietum marisci* – siedlisko

priorytetowe 7210), a więc w głównej mierze powstrzymanie sukcesji, koszenie łąnów kłoci wiechowatej i usuwanie biomasy oraz przeciwdziałanie degradacji siedlisk, głównie niedopuszczanie do melioracji odwadniających i utrzymanie poziomu wody na odpowiednim poziomie.

W grudniu 2014 Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie rozpoczęła realizację zadania, którego celem jest m.in. przygotowanie PZO dla OSO Chełmskie Torfowiska Węglanowe (PLB 060002) obejmujący obszar priorytetowy projektu. Projekt RDOŚ jest współfinansowany przez Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i jego zakończenie, w tym również przygotowanie PZO, planowane jest na kwiecień 2016.

Potrzeba działań After-LIFE na Torfowiskach Chełmskich

- Utrzymanie użytkowania siedlisk wodniczki zgodnego z wymaganiami gatunku

RDOŚ Lublin jest odpowiedzialny za utrzymanie i zarządzanie terenami będącymi własnością skarbu państwa zgodnie z wytycznymi zapianymi w „Programie Zarządzania Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków sieci Natura 2000 „Chełmskie Torfowiska Węglanowe PLB060002”. Zadanie to wykonuje w dużej mierze poprzez wydzierżawienie gruntów na cele związane z ochroną przyrody. Według ogłoszenia o publicznym przetargu na dzierżawę gruntów Skarbu Państwa w zarządzie RDSOŚ Lublin, na obszarze priorytetowym projektu wydzierżawiono 522 ha na cele ochrony przyrody.

Koszenie siedlisk wodniczki na terenie Torfowiskach Chełmskich, wykonywane przez dzierżawców gruntów skarbu państwa oraz właścicieli gruntów prywatnych, finansowane jest w głównej mierze z programu rolno-środowiskowego. Na siedliskach kłoci wiechowatej wykorzystywany jest pakiet szuwarowy programu rolno-środowiskowego (20% powierzchni koszone co roku), jako że służy do ochrony siedliska w którym żyje wodniczka. Dzięki zmianom w pakiecie wodniczkowym PRŚ, będzie można kosić rzadziej oraz zimą, co jest bardzo korzystną zmianą dla odpowiedniego utrzymania siedlisk kłoci wiechowatej. Po wykonaniu koszenia konieczne jest także zebranie biomasy, której zbyt duże nagromadzenie powoduje że kłoc jest mniej plenna.

Kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego jest wykonywana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz RDOŚ Lublin, w miarę możliwości, na przykład w czasie wykonywania monitoringu wodniczki, stan siedlisk i ich użytkowanie będzie kontrolował OTOP.

- Utrzymanie systemu użytkowania biomasy pochodzącej z koszeń dla ochrony przyrody

W pobliżu Torfowiskach Chełmskich dostępne są trzy miejsca w których może być przetwarzana biomasa pochodząca z koszeń. W Chełmi działa Cementownia Chełm, która wykorzystuje biomasę do opalania pieca do produkcji klinkieru, a w Sielcu i Teosinie pracują zakłady przetwarzające biomasę na ekologiczne paliwo – pellet. W ramach projektu przeprowadzone były testy możliwości wykorzystania biomasy z Torfowisk Chełmskich w cementowni i pelleciarni w Sielcu, które zakończyły się powodzeniem. Dodatkowo, zakład w Teosinie również przetwarzał na pellet tę biomasę. Tak więc problem wykorzystania biomasy z Torfowisk Chełmskich został na chwilę obecną rozwiązany i nie stanowi problemu dla ochrony gatunku.

- Kontynuacja monitoringu wodniczki

Monitoring wodniczki nie jest już uzależniony od finansowania z projektów, gdyż został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Dzięki temu dostępne są środki na wykonanie corocznych

liczeń wodniczki w kolejnych latach, zgodnie z metodyką pozwalająca na porównanie wyników GIOŚ z wynikami z projektu.

g. Obszar priorytetowy Dolina Środkowego Bugu

W Dolinie Środkowego Bugu obszar priorytetowy projektu jest niewielkim, około 200 ha w okolicy Dorohuska, fragmentem obszaru Natura 2000 OSO Dolina Środkowego Bugu (PLB060003). W 2009 roku znaleziono, po raz pierwszy w historii i ostatni, stanowiska lęgowe w obrębie terenu zalewowego rzeki w okolicach Husynnego (k. Dorohuska). Obserwowano tam 54 śpiewające samce, a także karmiące pisklęta samice. Jest to dość nietypowe jak na wodniczkę siedlisko, ponieważ roślinność zdominowana jest przez trawy (przede wszystkim *Alopecurus pratensis* oraz nieliczne *Arrhenatherum*), a nie turzyce, i ponieważ położone jest na terenie zalewowym, a nie na torfowisku.

Obecny stan populacji i użytkowania siedlisk odzwierciedlają dane z monitoringu projektu dot. liczebności śpiewających samców i użytkowania gruntów. W 2014 roku, w ramach monitoringu użytkowania gruntów, oszacowano że na w Dolinie Środkowego Bugu, na obszarze priorytetowym projektu, użytkowano zgodnie z wymaganiami gatunku około 142 ha. Stan liczebny populacji pokazany jest w tabeli poniżej.

Tabela 9: Liczebność śpiewających samców wodniczki w obszarach priorytetowych projektu na obszarze priorytetowym projektu w Dolinie Środkowego Bugu (PLB060003)

Lokalizacja/Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dolina Środkowego Bugu	54	b.d.	0	0	0	0

Stanowisko to jest efemeryczne ale warto utrzymać je w dobrym stanie, a więc nie dopuścić do zarastania przez ziołorośla i krzaki. Celem na kolejne lata jest utrzymanie użytkowania siedlisk zgodnie z wymaganiami gatunku, i innych gatunków występujących wraz z wodniczką (inne gatunki ptaków, motyle), a więc w głównej mierze powstrzymanie sukcesji, oraz przeciwdziałanie degradacji siedlisk, głównie niedopuszczanie do melioracji odwadniających.

W grudniu 2014 Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie rozpoczęła realizację zadania, którego celem jest m.in. przygotowanie PZO dla obszaru Natura 2000 Dolina Środkowego Bugu obejmujący obszar priorytetowy projektu. Projekt RDOŚ jest współfinansowany przez Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i jego zakończenie, w tym również przygotowanie PZO, planowane jest na kwiecień 2016.

Potrzeba działań After-LIFE na obszarze priorytetowym projektu w Dolinie Środkowego Bugu

- Utrzymanie użytkowania siedlisk wodniczki zgodnego z wymaganiami gatunku

Odpowiedzialny: właściciele gruntów

Całość obszaru priorytetowym projektu w Dolinie Środkowego Bugu jest własnością prywatną, sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 OSO Dolina Środkowego Bugu (PLB060003) jest Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie. Za utrzymanie i zarządzanie terenami tego obszaru odpowiedzialni są w głównej mierze właściciele gruntów, a więc osoby prywatne.

Obszar jest użytkowany rolniczo, głównie jako łąki kośne. Siano pochodzące z tych łąk ma dobrą jakość paszową i w celu rolnicy koszą. Jako, że ten obszar priorytetowy jest dobrym miejscem na prowadzenie gospodarki rolnej, problem zarastania siedlisk otwartych jest minimalny.

Kontrola koszeń wykonywanych w ramach programu rolno-środowiskowego jest wykonywana przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w miarę możliwości, na przykład w czasie wykonywania monitoringu wodniczki, stan siedlisk i ich użytkowanie będzie kontrolował OTOP.

- Utrzymanie systemu użytkowania biomasy pochodzącej z koszeń dla ochrony przyrody

Biomasa pochodząca z koszeń na obszarze priorytetowym w Dolinie Środkowego Bugu ma wysoką wartość paszową i jest wykorzystywana rolniczo, z tego powodu nie będzie problemów z jej wykorzystaniem. Jeśli pojawi się zbędna biomasa, może być wykorzystana do produkcji pelletu w zakładzie w pobliskim Teosinie, odległym o ok. 9km od Dorohuska. Dodatkowo wymogi PRŚ, opisane we wcześniejszym rozdziale, w dużym stopniu wyeliminują pozostawianie biomasy na miejscu koszeń.

- Kontynuacja monitoringu wodniczki

Monitoring wodniczki nie jest już uzależniony od finansowania z projektów, gdyż został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska, prowadzony przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ). Dzięki temu dostępne są środki na wykonanie corocznych liczeń wodniczki w kolejnych latach, zgodnie z metodyką pozwalającą na porównanie wyników GIOŚ z wynikami z projektu.

3. Podsumowanie

W ramach projektu “Wodniczka i biomasa” przygotowano dobre podstawy do dalszych działań, po zakończeniu przedsięwzięcia, związanych z utrzymaniem siedlisk wodniczki w odpowiednim stanie. Najważniejsze trzy zadania oraz sposób ich finansowania to:

- Koszenie – źródłem finansowania jest program rolno-środowiskowy, pakiet wodniczki jest elastyczny i pozwala na koszenie w zimę, co ważne duży nacisk jest położony na konieczność zbioru i wywozu biomasy. Zgodnie z monitoringiem użytkowania gruntów, prowadzonym w projekcie, użytkowaniem zgodnym z wymaganiem gatunku objętych jest w chwili obecnej ok. 6344 ha siedlisk lub potencjalnych siedlisk wodniczki z 282,38 ha odkrzaczonych i 712,45 pokrytych pierwszym pokosem na obszarze projektu.
- Utrzymanie odpowiednich warunków hydrologicznych – tu niezbędna jest kontrola planów melioracji i prac terenowych. Instytucje zarządzające obszarami Natura 2000 (parki narodowe, RDOŚ) mają swoich pracowników, którzy odpowiadają za sprawdzanie w terenie czy nie są wykonywane nielegalne odwodnienia. Dodatkowo, rolnicy mają dużo mniej powodów do tego aby prowadzić czyszczenia rowów, ze względu na wymagania PRŚ. Również OTOP w pilnuje aby na terenach wodniczki nie było wykonywanych prac obniżających poziom wód gruntowych.
- Monitoring wodniczki – jako że został wpisany w Państwowy Monitoring Środowiska GIOŚ, jest zapewnione odpowiednie finansowanie monitoringu gatunku.

Wydaje się, że powyższe zadania będą skutecznie realizowane przez najbliższe lata, dlatego należy optymistycznie patrzeć na przyszłość wodniczki na obszarach priorytetowych projektu i bacznie uważać na ewentualne zagrożenia dla siedlisk i potencjalnych siedlisk gatunku.